

3.7.2020

SOSIAALI- JA TERVEYSMINISTERIÖLLE

Asia: Luonnos hallituksen esitykseksi eduskunnalle laeiksi työtapaturma- ja ammattitautilain, eräiden työeläkelakien ja Kansaneläkelaitoksesta annetun lain muuttamiseksi

Diaari: VN/15298/2019 VN/15298/2019-STM-1

Kuluttajaliitto- Konsumentförbundet ry (jälj. Kuluttajaliitto) kiittää ministeriötä lausuntopyyntöstä ja esittää seuraavat huomiot hallituksen esitysluonnoksesta:

Esityksessä ehdotetaan muutettavaksi työtapaturma- ja ammattitautilakia, työntekijän eläkelakia, yrittäjän eläkelakia, merimieseläkelakia, julkisten alojen eläkelakia ja Kansaneläkelaitoksesta annettua lakia. Lakeihin ehdotetaan lisättäväksi aiempaa yksityiskohtaisemmat säännökset siitä, millä tavalla vakuutuslaitosten asiantuntijalääkäreiden edellytetään ottavan kantaa laitosten käsiteltäväksi toimitettuihin lääketieteellisiin selvityksiin. Kannanotot olisi laadittava selkeästi ja yhdenmukaisesti, jotta niitä voitaisiin käyttää vakuutuslaitoksen antaman lääketieteellisiin seikkoihin perustuvan päätöksen perusteluina siten kuin eri etuuslaeissa säädetään.

Kuluttajaliitto pitää erittäin tärkeänä vakuutuslääkärjärjestelmän epäkohtien korjaamista ja asiaa koskevien hallitusohjelmakirjausten toteuttamista. V. 2018 kansalaisaloite osoitti selkeästi, että järjestelmää kohtaan tunnetaan edelleen suurta epäluottamusta ja epäoikeudenmukaisuuden kokemuksia. Sosiaalivakuutusratkaisut liittyvät hakijan toimeentuloon ja terveyteen, ja ne ovat siten hyvin merkittäviä ja henkilökohtaisia. Huonosti perustellut tai epäselvät päätökset, etenkin silloin jos hakijan toimeentulon kannalta merkittävää etuutta ei ole myönnetty, aiheuttavat suurta epäluottamusta ja joissain tapauksissa vaarantavat myös hakijan oikeusturvan. Etenkin kielteisten päätösten osalta hakijan tarve saada kattavat ja selkokieliset perustelut korostuu.

Ehdotettujen säännösten tarkoitus on luonnoksen mukaan kuvata korvausprosessia ja vakuutuslaitoksen asiantuntijalääkärin roolia hoitavaan lääkäriin nähden, jolloin kokonaiskuva käsittelyprosessista paranee ja voidaan vähentää vakuutuslaitoksia kohtaan tunnettua epäluottamusta. Tarkemmilla määräyksillä siitä, miten lääketieteelliset seikat sisällytetään annettavan etuuspäätöksen perusteluihin, voitaisiin lisätä menettelyjen ja ratkaisujen hyväksyttävyyttä. Kuluttajaliitto pitää esityksen tavoitteita hyvinä ja kannattaa toimia, joilla pyritään lisäämään luottamusta sosiaalivakuutusjärjestelmää kohtaan. Luottamusta rakennetaan yksittäisten päätösten kautta ja siten päätösten perusteluita ja menettelyitä koskevat uudistukset ovat tervetulleita.

Asiantuntijalääkärin kannanotolle asetettavat muotovaatimukset

Vakuutuslaitoksesta annettavassa päätöksessä tulisi aina perustella riittävän selkeästi, vastaanottajalleen ymmärrettävästi ja asiallisesti, miksi ratkaisuun on päädytty. Erityisen tärkeää perustelujen saaminen on silloin kun etuutta hakenut henkilö saa kielteisen päätöksen. Lääketieteellisten seikkojen arviointi tulisi pysyvä esittämään niin selkeästi, että asianosaisella on mahdollisuus ymmärtää ratkaisuun johtaneet seikat. Kuluttajaliitto pitää tärkeänä sitä, että kannanotoissa ja ratkaisuissa pyritään välttämään vaikeiden ja eri-

tyisosaamista edellyttävien lääketieteellisten termien käyttämistä. Myös ehdotus, jonka mukaan kannanotto on vahvistettava ”kunnian ja omantunnon kautta” on kannatettava, vaikkakin uskomme, että vahvistusta tärkeämpää tosiasiallisen ratkaisutoiminnan ja luottamuksen rakentamisen kannalta on päätösten perusteluiden selkeyttäminen. Erityisen tärkeää on se, että asiantuntijalääkärin arvio ja sen perustelut selvitetään hakijalle silloin, kun asiantuntijalääkärin arvio poikkeaa hakijaa hoitaneen lääkärin arviosta tai jos asiantuntijalääkäri tulkitsee vakuutusosoikeudellisten näkökohtien vuoksi lääketieteellisiä seikkoja siten, ettei hakemusta voida hyväksyä.

Asiantuntijalääkärin osallistuminen asian valmisteluun

Työtapaturma- ja ammattitautilain (459/2015) 121 §:ssä säädetään, että jos vakuutuslaitoksessa käsiteltävä korvausasia koskee lääketieteellisen seikan arviointia, on laillistetun lääkärin osallistuttava asian valmisteluun ja merkittävä perusteltu arvionsa asiakirjoihin.

Ehdotuksessa esitetään, että korvauskäsittelyn tehokkuuden ja asiantuntijalääkäriresurssien tarkoituksenmukaisen kohdentamisen vuoksi työtapaturma- ja ammattitautilakiin lisättäväksi säännös, jonka mukaan asiantuntijalääkärin ei tarvitsisi osallistua asian valmisteluun, jos osallistuminen on ilmeisen tarpeetonta.

Kuluttajaliitto on huolissaan esityksestä, jonka mukaan vakuutuslaitosten harkintavaltaa asiantuntijalääkärin käyttämisessä lisättäisiin. Asianosaisten oikeusturvan kannalta lääketieteellisen osaamisen turvaaminen prosessissa on tärkeää. Mikäli resurssien paremman kohdentamisen nimissä harkintavaltaa laajennetaan on rajauksen oltava tiukka ja täsmällinen. Vain joissain tarkasti rajatuissa tapauksissa lääketieteellisen osaamisen käyttäminen on niin ilmeisen tarpeetonta, että siitä voidaan luopua.

Kuluttajaliitto katsoo, että jatkovalmistelussa tulisi harkita lain 121 §:n täsmentämistä siten, että laillistettulla lääkärillä tulisi olla kyseisen lääketieteen alan erityisosaamista. Asiantuntijalääkäri osallistuu päätöksentekoprosessiin nimenomaan lääketieteellisen asiantuntijuutensa ja kokemuksensa vuoksi ja siten erityisosaamisen edellyttäminen olisi perusteltua.

Helsingissä 3.7.2020

Tiina Vyyryläinen
tiiminvetäjä, OTK
vaikuttamistyön ja neuvonnan tiimi